

УДК 069(477)(06)

Коваль Оксана Сергіївна

(наук. керівник – д-р філол. наук, професор Шкіцька І. Ю.)

Західноукраїнський національний університет, м. Тернопіль

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ МУЗЕЇВ

Однією з найважливіших функцій сучасного музею є ефективна культурно-освітня діяльність, спрямована на різні кола громадськості. Сьогодні працівник музею не може залишатися простим транслятором інформації щодо музейних експонатів, його зусилля також повинні бути спрямовані на виховання відвідувача, «готового до входження в музейний простір» [1], мотивованого до постійного відвідування закладів культури, здатного гідно оцінити велич культурних пам'яток, що зберігаються в залах музею, і вступати в діалог з екскурсоводами.

Діяльність музеїв була об'єктом наукових розвідок із давніх часів. Вагомим внеском у розвиток історії музейної справи стали роботи М. Ф. Біляшівського «Наші національні скарби» та «Справи українського мистецтва» [1], Ф. І. Шміта [2], І. С. Свенціцького [3]. У цих працях узагальнено досвід музейної справи, на багатому фактичному матеріалі проаналізовано діяльність культурних осередків України, висвітлено історію формування музейних колекцій і схарактеризовано їх. Серед сучасних дослідників музейної справи назвемо Тетяну Філевську, яка досліджує теми національної ідентичності та пам'яті, деколонізації в музеях [8], та Лесю Оленівську – дослідницю теми радянського минулого та української ідентичності [9]. Але, незважаючи на напрацювання вчених у сфері музейної справи, подальшого вивчення потребує діяльність музейних установ в умовах сьогодення, що зумовлює актуальність нашої розвідки, присвяченої перспективам розвитку цієї галузі.

Музей – один з основних інститутів культури в сучасному світі. Саме він є центром збереження культурного надбання та формування культури. Відвідування музеїв повинно бути цікавим для осіб різного віку та соціальних груп, тому важливо обирати цікаві теми для екскурсій і форми інтеракції: лекція, консультація, музейний урок, майстер-клас, концерт, лекція-концерт, екскурсія-концерт, музичний вечір, вечір спогадів, творча зустріч, конференція (наукові читання), презентація, семінар та ін.

Діяльність музею значною мірою зумовлена характеристиками середовища, яке його оточує. Визначення мети і завдань виставок впливає із суспільного призначення осередку культури, тобто з його соціальних функцій, зокрема історично усталених: зберігання пам'яток, документування, стимулювання наукових студій, інформування та виховання. Вони визначають характер діяльності музею в конкретній соціально-культурній ситуації.

Робота сучасного музею потребує:

- визначення місця і ролі музею в сучасному суспільстві;
- перетворення музею на центр громадської активності;
- контролю громадськості за діяльністю музею;
- співпраці з органами місцевого самоврядування;

- роботи з благодійними фондами та неурядовими громадськими організаціями;
- об'єднання зусиль держави та громадськості в розвитку музейної галузі;
- співробітництва з міжнародними організаціями, центрами для активізації виставкової роботи і ознайомлення мешканців краю з культурами народів світу;
- впровадження інноваційних підходів у музейний менеджмент;
- рекламування музейного комплексу через засоби масової інформації, соціальні мережі [2].

Майбутнє музеїв в Україні залежить від об'єднання зусиль держави та громадськості. Можна запропонувати окремі схеми ланок співпраці: «Музей → суспільство → громада → школа → родина», «Музей → влада → благодійники → меценати → спонсори → неурядові громадські організації».

Сучасні музеї пропонують програми для школярів і студентів із метою підвищення їхнього інтересу до культурної спадщини. Так, Тернопільський обласний краєзнавчий музей, активно співпрацюючи з Тернопільським педагогічним університетом імені Володимира Гнатюка, накопичив чималий досвід проведення різних виховних заходів для молодих відвідувачів. Серед них:

- виставка фондів матеріалів («Казковий світ дитини», «Мандрівка у казковий світ» [6], «Освіта на Тернопільщині» (виставка листівок та шкільного приладдя), «Старі фотографії на стіл розклади» (старий Тернопіль в листівках));
- тематичні екскурсії («Дивовижні скам'янілості...», «Так влаштована природа: немає без бджіл у природі меду, без квітів немає бджіл», «Весела наука про природу. Цікаві досліди», «Бився з Змієм булавою, захистив братів з сестрою», «Івасику-Телесику, приплинь, приплинь до бережка» (рибальський промисел на Тернопільщині), «Ковалю, ковалю, скуй мені тоненький голосок» (Ковальська справа на території краю), «Квіти Щастя Богдана Лепкого»);
- екскурсії-ігри та квести («Юні природодослідники», «Екологічна експедиція», розкопки в музеї «У пошуках скам'янілостей», «Життя та детективні історії лісових мешканців», «Ми всі родом з дитинства...»; конкурс «Найсильніший богатир»; «Чи козацького ти роду?» (гра: «Козацький снайпер», «Перетягування канату»);
- інтерактивні зони («Скарбниця історії», «Давні знаряддя»);
- майстер-класи із зав'язування хустки та намітки, виготовлення ангеліків, патріотичних браслетів, відбитків давніх рослин і тварин, виробів із солоного тіста «Життя дитячих пальчиків», створення малюнка «Світ очима дитини», «Квітка Щастя очима дітей», плетіння українського віночка, розпису писанок «Писанковий вернісаж»);
- масові дійства (заходи «Свято дитини» з нагоди міжнародного дня захисту дітей та «Завітала в музей казка»);
- сімейний кінотеатр (демонстрація фільму «Подорож у світ первісної людини») та зона відпочинку для батьків з дискусійною платформою «Майбутнє дітей з інвалідністю в Україні» [4].

Сьогодні музеї пропонують деякі заходи і для осіб поважного віку. Так, Тернопільський обласний краєзнавчий музей організував Шевченківські науково-

краєзнавчі читання, репрезентував комплексно-тематичну виставку фондкових матеріалів «Живе, Кобзарє мій, поміж нас голос твій», виставку живопису та графіки з приватної колекції Галини Подольської (Ізраїль), вернісаж персональної виставки малярства Наталії Басараб та ін.

Сьогодні музеї активно впроваджують цифрові технології у свою діяльність і розширюють сферу надаваних послуг. Зокрема, використовують технології ефективного управління колекціями шляхом цифрової каталогізації й архівування. Цифрові технології спрощують процеси пошуку, архівування та документування. Перспективним напрямом розвитку музейної справи є організація віртуальних турів і онлайн-експозицій, які дають доступ до колекцій у будь-який час і з будь-якого місця.

Велику роль у популяризації діяльності музеїв відіграють їх сайти. Щоб сайт музею міг стати зручним джерелом інформації та інструментом навігації, треба дотримуватися низки умов. По-перше, на сайті повинні розміщуватися інформаційні ресурси високої якості. Причому необов'язково виставляти в мережі в електронному вигляді весь вміст музейних фондів: часом достатньо і докладного опису наявних колекцій, які в цей час експонуються. До того ж дослідницька робота самих музеїв повинна відображатися в мережі не просто у вигляді анонсування тих чи інших видань, а з наданням доступу до їх змісту. По-друге, музейні матеріали повинні розміщуватися грамотно, з урахуванням наявних вимог і стандартів, яких прийнято дотримуватися в традиційних публікаціях. По-третє, на сайті повинні чітко позначатися всі формальні позиції, пов'язані з походженням розміщених матеріалів [10].

Приклад пропозицій віртуальних турів та онлайн-експозицій можна побачити на сайті Вінницького обласного краєзнавчого музею, на якому одна з доступних функцій – 3D-тур усіма доступними експозиційними залами музею. Розширена реальність (AR) та віртуальна реальність (VR): додатки AR та VR можуть зробити відвідання музеїв захопливим і пізнавальним. До того ж цифрова каталогізація та архівування спрощують процеси пошуку, архівування та документування. По-перше, це створює попит на відвідування інтернет-ресурсів для здобуття нової інформації або поглиблення знань. По-друге, так можна значно розширити саму виставку, домогтися її кращого розуміння [5].

На особливу увагу заслуговує можливість створення віртуальних музеїв, де спільнота може пізнавати інформацію через експонати й отримувати нові знання, використовуючи новітні технології. До появи технологічних інновацій зусилля музеїв полягали в тому, щоб спрямовувати відвідувачів до фізичних музеїв, але ці зміни, внесені спільнотою цифрових платформ, дають змогу музеям представляти себе та надавати корисну інформацію людям, які цікавляться археологічною інформацією.

Від початку широкомасштабного нападу РФ на Україну 24 лютого 2022 року сфера культури загалом і музеї зокрема зазнали найбільших втрат за всю історію незалежності нашої держави. Частину музеїв знищено або пошкоджено, пограбовано і вивезено до РФ музейні колекції з тимчасово окупованих територій. Значно вигідніші умови для евакуації і збереження колекцій мали музеї західних регіонів.

Оцінка наслідків втрат музейної спадщини, впровадження сучасних інноваційних технологій із захисту і збереження музейних колекцій, зокрема оцифрування музейних фондів України і створення єдиного електронного реєстру музейних цінностей, реституція культурних цінностей після закінчення війни мають бути першочерговим завданням державних і місцевих органів влади в питаннях збереження і захисту національно-культурної спадщини України [11]. Найбільш цінні пам'ятки сьогодні ховають під землею, як і в часи Другої світової війни, деякі – вивозять за кордон. Питання виготовлення копій експонатів, а також забезпечення захисту схованих і вивезених культурних цінностей України залишається актуальним. Втішно, що багато громадських організацій закупають навіть через меценатів матеріали для захисту культурної спадщини нашої країни.

Отже, модернізація музейної справи є одним із головних завдань українського суспільства. Сьогодні музеї виконують важливі соціальні, культурні, виховні та економічні функції, формують національну свідомість, почуття прекрасного, гуртують українське суспільство, популяризують духовні цінності, розвивають туристичний бізнес. Українські музеї повинні перетворюватися на центри дозвілля і навчання, розширяти сферу послуг і впроваджувати новітні інформаційні технології у свою роботу.

Список використаних джерел

1. Біляшівський М. Ф. Справа українського мистецтва. Київ: вид-во, 1918. 17 с.
2. Колеснікова В. А., Яненко А. С. Шміт Федір Іванович (1877–1937). Інститут археології Національної академії наук України. 1918–2014. Київ, 2015. С. 285–286.
3. Свенціцкий І. С. Про музеї і музейництво: нариси і замітки. Львів: Діло, 1920. 80 с.
4. Караманов О. В. Методичні аспекти розробки й упровадження музейно-педагогічних програм і проектів в освітньому просторі України. *Музейна педагогіка – проблеми, сьогодення, перспективи*: матеріали II науково-практичної конференції (м. Київ, 25–26 вересня 2014 р.) / Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. Київ: КПКЗ, 2014. С. 38–41.
5. Маньковська Р. Сучасні музейні комунікації та перспективи їх розвитку. *Музейництво в Україні: історія та проблеми сучасного розвитку*. 2019. № 908. 11 с. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/kraeznavstvo_2013_3_13.pdf (дата звернення: 23.03.2024).
6. План проведення тижневика музею для школярів літніх таборів при навчальних закладах м. Тернополя (04.06.2019–19.06.2019). http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/18693/1/26_Kostiuk.pdf
7. Сошнікова О. М., Панченко А. В. Комунікаційний підхід у музейній справі як відповідь на потреби соціуму. *Сімнадцять сумцовських читання*: зб. матер. наук. конф. № 1. 230 с. URL: <http://museum.kh.ua/docs/17SumtsovConference2011.pdf#page=230> (дата звернення: 23.03.2024).
8. Філевська Т. Деколонізація в музеях. Український поворот <https://life.pravda.com.ua/columns/2023/02/14/252839/> (дата звернення: 5 квітня 2024 року).
9. Оленівська Л. Берегиня української нації. *Українське слово*. 2018. 14–27 лют. (№ 7–8). 6 с.
10. Куценко С. Ю. Особливості використання інтернет-технологій у вітчизняній музейній практиці. Умань, 2017. С. 54–55. <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/12948/1/%D0%9C%D0%9E%D0%9D%D0%9E%D0%93%D0%A0%D0%90%D0%A4%D0%86%D0%AF%>

20%D0%B2%D0%B8%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%BD%D0%B0.pdf (дата звернення: 23.03.2024).

11. Кузнецова Л. Музеї України в умовах російської збройної агресії. *Питання культурології: науковий журнал*. 2023. № 42. С. 182–194. DOI: 10.31866/2410-1311.42.2023.293774.

Анотація. Дослідження присвячене діяльності музеїв як одних з основних інститутів культури в сучасному світі. Акцентується на впровадженні цифрових технологій, розширенні сфери надаваних послуг музейних установ, зокрема використання технології ефективного управління колекціями шляхом цифрової каталогізації й архівування, створення віртуальних музеїв.

Ключові слова: музеї, експонати, культурна спадщина, спектр послуг, відвідувач музею, культурний захід.

УДК: 004.94

Комар Олександра Олегівна
(*наук. керівник – д-р фіз.-мат. наук, професор Ніколюк П. К.*)
Донецький національний університет імені Василя Стуса, м. Вінниця

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ МОДЕЛЕЙ З ВИКОРИСТАННЯМ КЛІТИННИХ АВТОМАТІВ

У сучасному світі, коли складні системи та явища ставлять перед нами нові виклики, зростає потреба в ефективних методах їх дослідження та моделювання. Одним із таких методів є метод клітинних автоматів, який завдяки своїй простоті, універсальності та гнучкості може бути застосований у найрізноманітніших галузях науки.

Клітинні автомати вже давно зарекомендували себе як потужний інструмент для моделювання динамічних систем. Їх успішно використовують для:

- фізики (моделювання фазових переходів, турбулентності, росту кристалів, поведінки газів і рідин);
- біології (моделювання еволюції, поширення хвороб, росту тканин, поведінки популяцій);
- економіки (моделювання динаміки ринків, поширення інновацій, поведінки економічних агентів);
- соціальних наук (моделювання поширення інформації, поведінки людей, розвитку міст, еволюції соціальних систем);
- інженерії (моделювання транспортних потоків, роботи роботів, поширення забруднень, поведінки складних систем).

Дослідження та створення моделей із використанням клітинних автоматів (КА) є перспективним напрямом. КА мають просту концепцію, що робить їх доступними для дослідників із різних галузей, і можуть бути використані для моделювання широкого спектру явищ.

Класичний клітинний автомат – це впорядкований набір комірок.